

Brieven van Johannes

Luisterend leven

De reeks 'Luisterend leven' brengt mediteren over en bestuderen van de Schrift bij elkaar. De serie begeeft zich in het spoor van het belijden van de kerk der eeuwen. In de gekozen opzet is aansluiting gezocht bij de Apostolische Geloofsbelijdenis. Zo komen de hoofdthema's aan de orde, waarin het hart van het christelijk geloof klopt.

De studies zijn eerst toegesneden op de persoonlijke overdenking en vervolgens op het gebruik in bijbelkringen.

Ook bij de voorbereiding van preken bieden deze studies veel aanknopingspunten.

'Luisterend Leven' staat onder redactie van drs. A. Romkes en ds.ir. N.M. Tramper

Reeds verschenen:

Niek Tramper, *Psalmen. Dicht bij God wonen* (5^e druk)

Age Romkes, *Matteüs. Thuiskomen in het Rijk van God* (3^e druk)

Bernhard Reitsma, *Romeinen. De kracht van Gods genade* (5^e druk)

Pieter L. de Jong, *Genesis. Het begin van alles* (2^e druk)

Harald Overeem, *Kolossenzen. Met Christus geborgen in God* (2^e druk)

Hetty Lalleman-de Winkel, *Ezechiël. Van dood naar opstanding*

Nelly van Kampen-Boot, *1 Petrus. Vreemdelingen ver van huis*

Ad Verwijs, *Handelingen. Werk aan de Weg*

Jan van der Wolf, *1 Korintiërs. Liefde leren leven*

Age Romkes, *Openbaring. Uitzicht op het Rijk van God* (2^e druk)

Harald Overeem, *Exodus. Bevrijd om God te dienen*

Paul Kurpershoek, *Rechters. Simson over roeping, liefde, wraak en oordeel*

Niek Tramper, *Daniël. Durf te vertrouwen*

Meer informatie over deze reeks kunt u vinden op
www.bijbelstudieboeken.nl

Niek Tramper

Brieven van Johannes

De rijkdom van het nieuwe leven

Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk Forest Stewardship Council® (FSC®) draagt. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid. Ook is het papier 100% chloor- en zwavelvrij gebleekt.

www.uitgeverijboekencentrum.nl

Ontwerp omslag: Mulder van Meurs, Amsterdam

Layout/dtp: Gerard de Groot, Heerenveen

ISBN 978 90 239 2847 8

NUR 707

© 2015 Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Woord vooraf	7
I Aanwijzingen voor het luisterende leven	9
II De pastorale brieven van Johannes, een inleiding	15
1. Het geheim van blijvende vreugde <i>1 Johannes 1:1-4</i>	23
2. Leven in het licht <i>1 Johannes 1:5-2:2</i>	36
3. Weet je zeker dat je een christen bent? <i>1 Johannes 2:3-29</i>	49
4. Verschil van dag en nacht <i>1 Johannes 3:1-24</i>	66
5. Liefde die scherp ziet <i>1 Johannes 4</i>	82
6. Overwinnend geloof <i>1 Johannes 5:1-21</i>	95
7. Standvastig en gastvrij leven <i>2 en 3 Johannes</i>	112
Literatuur	126

Ik geloof in God de Vader, de Almachtige,
Schepper van hemel en aarde;

En in Jezus Christus, Zijn eniggeboren Zoon, onze Heere,
die ontvangen is van de Heilige Geest, geboren uit de maagd Maria,
die geleden heeft,
onder Pontius Pilatus is gekruisigd, gestorven en begraven, neerge-
daald in de hel,
die op de derde dag is opgestaan van de doden,
die is opgevaren naar de hemel en zit aan de rechterhand van God, de
almachtige Vader,
vanwaar Hij komen zal om te oordelen de levenden en de doden.

Ik geloof in de Heilige Geest;
ik geloof de heilige, algemene, christelijke kerk, de gemeenschap der
heiligen,
de vergeving van de zonden,
de wederopstanding van het vlees
en het eeuwige leven.

Ik geloof...

Woord vooraf

Met goede moed zette ik me aan het schrijven van deze studie over de brieven van Johannes. Ik had er ooit bijbelstudies over gehouden op een studentenconferentie in Luxemburg. Daar was ook een boekje uit ontstaan: *Wandelen in het licht*, uitgegeven door IFES, International Fellowship of Evangelical Students in Nederland. Later wijdde ik prekenseries aan de brieven van Johannes, zowel in de kerk van Vlaardingen als in de internationale gemeente in Delft. Dus het schrijven van dit boek moest niet al te veel tijd meer in beslag nemen, dacht ik. Toch kostte het veel meer tijd dan ik had verwacht.

Zijn de brieven van Johannes zo moeilijk? Ja en nee! *Nee*, want apostel Johannes schrijft geen ingewikkelde zinnen, en ook in het Nederlands zijn de teksten goed te volgen. Bovendien werpt de apostel kernthema's telkens opnieuw op, haast zoals een voetballer een bal op zijn schoen laat stuiteren en je alle kanten van die bal laat zien. *Ja*, want je bent niet zomaar klaar met die ogenschijnlijk eenvoudige begrippen als 'liefde' en 'waarheid'. Je hebt niet zomaar een brug geslagen van die tekst uit de Joods-Grieks-Romeinse wereld in de eerste eeuw naar ons bestaan in een door en door westerse samenleving, een kleine tweeduizend jaar later. Om daar woorden voor te vinden, om daar stem aan te geven... Daar gaat het natuurlijk in preken en bijbelstudies altijd om.

In deze studies wil ik nog een stap verder gaan: met vragen en verhalen de lezer uitnodigen om zelf de schatten op te graven. De lezer verleiden om de stilte te zoeken, alleen te zijn met de tekstwoorden en verrast te worden door 'ontdekkervreugde'. Dat vraagt van de schrijver *inzicht* in de tekst en in de wereld waarin deze tekst geschreven en gehoord is. Het vraagt tegelijkertijd *inlevingsvermogen* in de wereld van nu.

Ik heb er de afgelopen maanden opgetogen aan gewerkt. Ik ben opnieuw onder de indruk gekomen van de *waarheid*, een ongemakke-

lijk begrip in onze cultuur, en ik heb me opnieuw geschaamd dat ik, dat wij zo makkelijk het denkschema en het gevoel van onze cultuur overnemen. De brieven van Johannes zijn niets minder dan een wake-upcall.

En het is tenslotte niet de schrijver die in staat is om een kloof van tweeduizend jaar te overbruggen. Dat is de Heilige Geest, die de apostel Johannes heeft geïnspireerd, die de barrières van tijd en cultuur slecht, de oude woorden tot leven wekt en ons tot ontmoeting brengt met het Levenswoord zelf, Jezus.

Dit is het laatste deel van de serie ‘Luisterend Leven’, dat net als het eerste deel over de Psalmen ‘Ik geloof’ als thema heeft. In de serie zijn alle artikelen van de Apostolische Geloofsbelijdenis aan de orde gekomen. Nu sluiten we de accolade met hetzelfde ‘Ik geloof’.

Graag wil ik de vrienden bedanken die één of enkele hoofdstukken hebben meegelezen: Elly Bouman, Aart de Jong, Theo Pieter de Jong, Eline de Graaf-Klok, Nelly van Kampen-Boot, Frans Klok, Wout van Laar, Rutger Mauritz, Nella Olieman-Laza, Bert Trouwborst, en niet te vergeten mijn broer en schoonzus René en Inge Tramper, en mijn vrouw Jenny.

In deze uitgave heb ik de tekst van de Herziene Statenvertaling (HSV) als uitgangspunt genomen, en daarmee ook de schrijfwijze van de naam ‘Heere’. Wanneer ik een tekst uit een andere vertaling heb geciteerd (De Nieuwe Bijbelvertaling [NVB] of de NBG-vertaling 1951 [NBG ’51]), heb ik dit expliciet aangegeven.

Ik zou de brieven van Johannes willen vergelijken met een tuin, een lusthof. Als je daarin loopt, ontdek je wat *leven* is en waar het in het leven nu echt om gaat. Graag zet ik met dit boek de tuinpoort wijd open.

Gouda, Pasen 2015
ds. Niek Tramper

I AANWIJZINGEN VOOR HET LUISTERENDE LEVEN

God kennen

God is hoorbaar en zichtbaar in de wereld om ons heen. In de natuur heeft Hij Zijn handtekening gezet. Het kleinste insect onthult de ragnijne precisie van de Instrumentmaker. Sneeuwtoppen reflecteren Zijn grootheid en zuiverheid. Storm en bliksem herinneren aan Zijn verwoestende kracht. In de natuur zien we God als in een gebroken spiegel. We weten nog niet wie Hij werkelijk is. Is Hij een mystieke gloed die door alles heen straalt, de hemel, de aarde, de mensen en de bomen? Of is Hij de oneindig verre en ondoorgrondelijke, die op afstand Zijn wil aan mensen oplegt?

Niet alleen de natuur, ook de geschiedenis laat ons iets van God zien. Wat in de geschiedenisboekjes staat, is niettemin lang niet altijd het 'spoor van Gods vinger door de tijd'. De geschiedenis onthult niet alleen Góds daden, maar ook de hoogten en diepten van de mensheid en afgronden van demonische machten.

In wat je persoonlijk ervaart, kun je dikwijls de hand van God zien. Maar je kunt geen isgelijkteken zetten tussen je levensgeschiedenis en ervaringen, en Gods werk.

God spreekt

God laat zich vooral kennen in wat Hij *zegt*. Hij spreekt nog steeds tot ons door wat Hij vroeger heeft gesproken. Hij heeft zich in de loop van de geschiedenis bekendgemaakt aan mensen, zoals Abraham, Mozes, David, Jesaja, Mattheüs, Paulus en veel andere profeten en apostelen. Zij hebben Gods stem gehoord en zijn er diep door geraakt. Onder de leiding van de Heilige Geest is de openbaring van God door de eeuwen heen opgeschreven. De verzameling boeken die zo is ontstaan, noemen wij de Bijbel.

In de Bijbel ontmoeten we God zoals Hij werkelijk is, hoewel we Hem ten diepste niet kunnen begrijpen. We kunnen Hem loven en tot Hem bidden, of over Hem nadenken. Maar God is veel groter dan wij

met ons verstand of gevoel kunnen bevatten. Naarmate Hij zich meer laat kennen, moet het ontzag voor Hem groeien.

Dit boek is een gids op de weg van het *luisterend leven*, leven met een open oor voor wat de levende God tegen ons wil zeggen. Dit wordt in elk hoofdstuk telkens op twee manieren uitgewerkt: eerst door je te helpen er persoonlijk over na te denken en daarna door er in een kringgesprek mee bezig te zijn. Die twee delen vullen elkaar goed aan. Het persoonlijk luisteren vormt een goede voorbereiding op de bijbelgesprekskring. Omgekeerd kan in het groepsgesprek ieders persoonlijke voorbereiding meeklinken.

Persoonlijk luisteren

Elk hoofdstuk begint met een paar gedeelten voor persoonlijke ‘stille tijd’. Dat is een afgezonderde tijd op een stille plek, die je zoekt om God te laten spreken door Zijn Woord, om na te denken en te bidden. Het is meestal niet eenvoudig om los te komen van je dagelijkse beslommeringen, om je gedachtenstroom in te dammen.

Gebedshouding

Het gebed is niet het gemakkelijkste onderdeel van de ‘stille tijd’, omdat onze gedachten worden afgeleid. Een goede lichaamshouding bevordert de concentratie: rustig zitten of staan, eventueel de handen gevouwen. Open handen, met de handpalmen naar boven, zijn een teken van afhankelijkheid en verwachting.

Het is goed om van te voren kort over je gebed na te denken. Waarvoor wil je danken of bidden? Een goed middel om geconcentreerd te bidden, is het gebed opschrijven. De eeuwen door hebben mensen dit gedaan. We kunnen nog steeds veel van hen leren.

Elk stil moment van Woord en gebed is een plek van rust in de drukte van de week, een oase in het soms zo chaotische leven. Je trekt tijd uit om na te denken over het leven, om te horen wat God van je

vraagt, om te belijden wat scheef is gaan lopen. Als je eraan toe kunt komen: het is goed om er iets van *op te schrijven*. Augustinus, die leefde rond het jaar 400, heeft al schrijvend zijn omgang met God onder woorden gebracht. Daaruit zijn de *Belijdenissen* ontstaan, die tot op de dag van vandaag voor veel mensen een bron van troost zijn. De persoonlijke meditatieve momenten in dit boekje zijn weergegeven in *Dagen*. Je krijgt bij zo'n 'Dag' een stukje informatie (*Informatief*), vragen die helpen bij je persoonlijke meditatie (*Overdenken*) en aanwijzingen voor dank- en voorbede bij *Gebed*. Je kunt eruit kiezen wat op dat moment of in jouw situatie het beste past. Het meest logische is te kiezen voor twee of drie meditatieve momenten in een week, waarbij je de *Dagen* volgt. Er zijn natuurlijk allerlei variaties mogelijk. Je kunt er ook voor kiezen elke dag aandacht te geven aan één van de vragen of gebedspunten die bij *Persoonlijk luisteren* staan genoemd. Het helpt je om vaste tijden in de week te zoeken. De meditatieve momenten vormen de stille, persoonlijke voorbereiding op het *samen luisteren* in de kring. Overdenking en studie sluiten op elkaar aan. Persoonlijke overdenking effent de weg naar meer intensieve studie.

Leren mediteren

Mediteren of overdenken betekent dat je je gedachten laat gaan over een woord of een stukje tekst. Associaties worden opgeroepen; beelden, gevoelens, situaties in je leven. Heb je er moeite mee? Word je er blij van? Hoe klinkt Gods stem erin door?

** mediteren over een woord of een stukje tekst*

We nemen als voorbeeld 1 Johannes 4:18: 'Er is in de liefde geen vrees, maar de volmaakte liefde drijft de vrees uit.' De woordjes 'liefde' en 'vrees' nodigen uit tot verder nadenken. Je zou daarover bijvoorbeeld als volgt kunnen mediteren:

Eerst nadenken over 'vrees'. Je merkt bij veel mensen dat ze ergens bang voor zijn. Ze vinden het moeilijk om keuzes te maken omdat ze bang zijn dat hun keuze verkeerd uitpakt. Ze zijn

bang dat ze vrienden kwijtraken of dat het met hun studie of hun werk niet goed loopt. Ze zijn bang voor toenemende onveiligheid in de samenleving... Er zijn veel redenen om ergens bang voor te zijn... Waar ben ik zelf bang voor? Is dat soms de angst om af te gaan, of de angst om niet mee te tellen? Is het iets wat ik altijd al had?

Wat maakt dat de angst verdwijnt? Als ik het met een beeld probeer te beschrijven, denk ik aan het smelten van sneeuw voor de zon. Of aan wakker worden na een nachtmerrie waarin je droomde dat iemand je opgesloten had. Wat is het dan een heerlijk besef bij het ontwaken dat het allemaal maar een droom was.

Volgens de tekst is het liefde die vrees verjaagt. Waarin herken ik de zon-van-liefde die ijzige angst laat wegsmelten? Ik ben dankbaar voor de liefde en veiligheid die ik thuis heb ervaren. Het is geweldig dat er mensen om me heen zijn die echt van me houden. Die me nemen zoals ik ben en me niet willen veranderen. Dat helpt me enorm om niet bang te zijn.

Ik was als tiener een beetje bang voor mensen, maar als student leerde ik de liefde van God kennen. Het was als een rivier van nieuw leven die door me heen stroomde. En ik begon van mensen te houden, onbegrijpelijk, alle angst verdween... Deze tekst reikt me nog veel meer aan: Gods onuitputtelijke liefde in Jezus, Gods volkomen liefde is zo tegengesteld aan angst. Het is een veilig huis... daar wil ik blijven. Maar ik ben er niet altijd...

Enzovoort. Het kan helpen om je gedachten voor jezelf op te schrijven.

* mediteren door vragen te stellen over een groter gedeelte

Je kunt ook mediteren door jezelf vragen te stellen bij een bijbelgedeelte. Bijvoorbeeld: hoe komt God in dit gedeelte naar voren? Of: welke gedachten en gevoelens van de schrijver kan ik ook op mezelf toepassen? In elk bijbelgedeelte kun je als het ware God ontmoeten en twee dingen aan Hem vragen: 'Wie bent U?' en: 'Wat wilt U dat ik doen zal?' (vergelijk Hand. 9:3-6).

* schrijvenderwijs bidden of zingen

Een andere vorm van mediteren is een stukje tekst in eigen woorden opschrijven. Zo kun je een gedeelte uit de Bijbel gebruiken om je gedachten en gevoelens voor God neer te leggen. Door te schrijven kun je ook bidden of zingen!

Samen luisteren

In het tweede deel van elke studie volgt een handreiking voor het *samen* luisteren naar het Woord van God, in het verband van een gespreksgroep of bijbelkring. Een verhaal of een stukje bezinning vormt de *Introductie*. Waar gaat het in dit gedeelte vooral om? De intro helpt je dit op het spoor te komen. De *Aantekeningen* bij de verzen geven de nodige achtergrondinformatie bij de voorbereiding van de kringstudie. Die heb je niet per se nodig voor een goed gesprek, maar ze helpen wel bij het uitdiepen van bepaalde verzen. De *Vragen* dienen om het gesprek op gang te brengen. Ze zijn niet bedoeld om stuk voor stuk te bespreken. De kringleider kan een keuze maken, afhankelijk van wat een kring nodig heeft. In het luisteren naar de Bijbel en naar elkaars inzichten ontdek je de stem van God.

De vragen zijn telkens in twee groepen ingedeeld onder de kopjes *Luisteren naar de tekst* en *Luisteren en horen*.

Bij de eerste serie vragen gaat het vooral om het grondig lezen van de tekst. Begrijp je wat er gezegd wordt? Wat is de boodschap van het gedeelte? Wat heeft de schrijver, wat heeft de Heilige Geest er in die omstandigheden mee willen zeggen?

Bij de tweede serie vragen sla je de brug naar je eigen situatie. Wat is de blijvende betekenis van dit gedeelte? Wat is de relevantie voor je leven? Wat is de uitwerking van deze bijbelstudie op je gedachten over God en over jezelf, op je bidden en je houding tegenover medemensen?

De vragen nodigen uit tot het uitwisselen van gedachten, om elkaar zo te helpen groeien in geloof en gehoorzaamheid. De vragen willen stimuleren tot zelfstandig bijbelonderzoek en tot een goed gesprek rondom de Bijbel.

Zie voor meer aanwijzingen bij het lezen en bestuderen van de Bijbel in kringverband: N.M. Tramper, *Het Woord in ons Midden*.

Voor voorgangers en predikanten

Deze studies zijn zo geschreven dat ze ook geschikt zijn als voorbereiding op een preek, of een meditatie voor een grote groep. Met het oog daarop vind je bij de *Aantekeningen* uitleg bij bijna elke tekst. Al mediterend en studerend kom je als voorganger de werkplaats van de Heilige Geest binnen en vind je er het nodige gereedschap om je voor te bereiden op de verkondiging. Aan *overtuigend spreken* gaat altijd *intens luisteren* vooraf.

II DE PASTORALE BRIEVEN VAN JOHANNES, EEN INLEIDING

De brieven van Johannes kregen in de loop van de tweede eeuw hun vaste plek in de vroegchristelijke traditie en werden overal in de christelijke gemeenten gelezen, de eeuwen door, tot op de dag van vandaag. Als deel van het Nieuwe Testament vinden ze – verspreid en vertaald over de hele wereld – telkens weer nieuwe geadresseerden. Nu hebben ze ook ons bereikt. We spellen de woorden in navolging van de hoorders en lezers vóór ons, ontdekken de diepte erin en komen de betekenis voor ons leven op het spoor.

Over de schrijver en de geadresseerden

Wie is de schrijver en wie zijn de oorspronkelijke geadresseerden? De eerste en langste brief vermeldt helemaal geen afzender en geadresseerden. Ook een afsluiting met de hartelijke groeten aan diverse mensen zoek je tevergeefs.

Deze eerste brief verraad wel een nauwe band tussen de schrijver en zijn lezers – hij spreekt hen geregeld aan als zijn lieve kinderen. Het is meer een hartstochtelijke en persoonlijk gerichte preek, een pleidooi om vast te houden aan het evangelie en om de liefde vol te houden. Dat raakt veel mensen, dat raakt de hele gemeente. Je denkt haast aan een soort rondzendbrief, een herderlijk schrijven.

Hoe weten we nu dat Johannes, de discipel van Jezus, de auteur is? De kerkelijke traditie die altijd de apostel Johannes aanwees als auteur, heeft een paar sterke argumenten:

De schrijver begint meteen over Christus, het Woord van het Leven. Meteen vanaf het begin is het duidelijk dat een van de oor- en ooggetuigen aan het woord is. Zijn stijl, woordkeus en gedachtengangen doen meteen aan het evangelie naar Johannes denken. Sleutelwoorden die we zowel in het evangelie als in de brieven van Johannes kunnen vinden, zijn: ‘licht’ (tegenover ‘duisternis’), ‘waarheid’ (tegenover ‘leugen’), ‘leven’ (tegenover ‘dood’). Belangrijke thema’s zoals ‘het gebod van de liefde’ en ‘blijven in Jezus’ vind je in het vierde evangelie én in deze brieven.

De brieven van Johannes steken heel anders in elkaar dan bijvoor-